

In gesprek met dr. W. Fieret

'Ik wil docenten graag op een voetstuk plaatsen'

Door Dick Both

Hij begon zijn onderwijsloopbaan met het lesgeven aan kinderen van klas 1. Nu – 37 jaar later – is hij lid van het College van Bestuur van het Van Lodensteincollege en het Hoornbeeckcollege. Wie is deze bedachtzaam formulerende onderwijsman uit Woudenberg en wat drijft hem? DRS Magazine ging in gesprek met dr. Wim Fieret over zijn onderwijsloopbaan, academici in het onderwijs, de leraar toen en nu, leidinggeven en vooral leerlingen voorbereiden op het staan in deze maatschappij.

Fieret's wieg stond op het vasteland van België. Daar, achter de Schelde. Meer dan eens werd hij een reserve-Belg genoemd. Hij ziet het maar als een erenaam. Tijdens zijn MULO-periode groeide de overtuiging om het onderwijs in te gaan. In 1966 startte hij zijn opleiding tot onderwijzer aan de Kweekschool in Gouda. Vijf jaar lang verblijft hij in het internaat. 'Het was een waardevolle opleiding', blikt Fieret terug. 'Het waren vormende jaren, ik heb diverse vrienden gekregen met wie ik nog regelmatig contact heb. Sommige zijn collega's geworden'.

Zeeuws-Vlaanderen bleef echter trekken en na ontvangst van zijn diploma startte de jonge onderwijzer in klas 1 van de school die later de naam van ds. Aangeenbrug zou gaan dragen. 'In deze school heb ik vijf hele mooie jaren meegemaakt. Ik heb de leerlingen van klas 1 psalmversjes aangeleerd, hen leren schrijven, leren lezen, leren rekenen. Na klas 1 volgde klas 2 en tenslotte klas 5. Ik heb de hele lagere school doorgewandeld'.

In 1976 werd Fieret benoemd aan de twee jaar eerder opgerichte school voor voortgezet onderwijs in Amersfoort en omstreken. De docent geschiedenis zag talloze leerlingen voorbijkomen in de 22 jaar dat hij (kerk)geschiedenis en maatschappijleer doceerde. 'Ook dat was een goede tijd.. Ik kijk met veel genoegen terug op die jaren dat ik voor de klas heb gestaan. Het contact met de leerlingen is een waardevol aspect van het docent zijn. Mijn ervaring is altijd geweest: als je er veel instopt, krijg je er ook veel voor terug'.

Meerwaarde

Naast zijn lesgevendende taken, bleef Fieret studeren. De MO-A opleiding geschiedenis kreeg een vervolg in de MO-B-opleiding. Vervolgens haalde hij zijn doctoraal. Fieret: 'Het was een luxe tijd. Als je namelijk veel les gaf in het eerstegraads gebied kreeg je drie uur per week vrij om na te kijken en lessen voor te bereiden. Dat was mooi. Mijn rooster was zo opgebouwd dat ik de woensdagmiddag naar de universiteit kon'. Onder leiding van dr. Wansink deed hij onderzoek naar 'een van de meest belangrijke geschriften van Johan de Witt'. Het verdedigingsgeschrift *Deductie* werd helemaal geanalyseerd en het werkstuk dat hieruit voortkwam was voldoende reden om de doctorandustitel te mogen dragen. Enkele jaren later promoveerde Fieret op een – naar eigen zeggen niet helemaal onomstreden - onderzoek naar de beginperiode van de Staatkundig Gereformeerde Partij. 'Ik heb met grote interesse gestudeerd en onderzoek gedaan. Over een promotieonderzoek kun je net zo lang doen als je wilt. Van belang is wel dat je gedisciplineerd en ordelijk te werk gaat. En dat je vrouw er achter staat'. In zijn onderwijsloopbaan heeft hij zijn academische opleiding en achtergrond als een meerwaarde ervaren. 'Ja, toch wel. Je hebt de mogelijkheid om in te spelen op de vragen die leerlingen die later een universitaire studie gaan volgen, tegen kunnen komen. Ook bepaalde examenonderwerpen op het VWO zijn best pittig. Door de wetenschappelijke opleiding ontwikkel je een houding om historische problemen aan de orde te stellen. Wat is het eigene van de geschiedwetenschap? Met welke problemen heeft een historicus te kampen? De geldigheid van de bronnen, subjectiviteit, objectiviteit, enzovoorts. Ik heb

tijdens de lessen ook regelmatig gerefereerd aan de werkcolleges rond de Deductie van Johan de Witt'.

Meer tools

Het aantal academici in het onderwijs loopt terug. Weinig pas afgestudeerde academici kiezen voor een loopbaan in het onderwijs. 'Dat is een zorg voor het voortgezet onderwijs', vindt Fieret. Hij ziet een aantal oorzaken. 'Het inkomen speelt een rol. Het salaris is niet zo bijzonder hoog in vergelijking met andere beroepen. In de tweede plaats is de aard van het onderwijs ook wat veranderd sinds de invoering van de Tweede Fase. In de tijd voor de invoering van de Tweede Fase stond het vak zeer centraal. En dus ook de docent. Een academicus kon daar goed aan zijn trekken komen. Eerstegraads docenten die beide tijdperken hebben meegemaakt blikken met een zekere nostalgie terug op de tijd voor de invoering van de Tweede Fase. Ik kan dat ook begrijpen. Een eerstegraads docent heeft wat met zijn vak. Hecht daar veel waarde aan. Wil daar wat mee'.

'Wat ik vind van die ontwikkeling? Aan de ene kant moet je je ogen niet sluiten voor het feit dat de slinger van de klok wel wat erg ver doorgeschooten is in de richting van vaardigheden, attitudes en toepassingsmogelijkheden. Het is niet voor niets dat het kenniselement meer accent krijgt en dat vind ik een goede ontwikkeling. Anderzijds zie ik in de Tweede Fase ook grote voordelen. Leerlingen leren breder, ze leren hun mening verwoorden, ze leren meer dan alleen het verzamelen van kennis en leren ook hoe met deze kennis om te gaan. Kortom: ze krijgen meer tools aangereikt dan in de tijd voor de Tweede Fase. Voor mij is een belangrijke vraag of een docent een leerling betekenisvol onderwijs geeft met het oog op zijn toekomst. Als docent moet je je dienstbaar opstellen en vooral kijken naar de leerlingen en naar de maatschappelijke context waarin de leerling moet gaan functioneren. Dat is een wat andere invalshoek. Ik hoor wel eens docenten zeggen dat ze zich goed voelen bij het lesgeven, het doceren, het afsteken van een monoloog. Het is belangrijk dat een docent zich goed voelt. Dat straalt een docent dan ook uit en dat komt het onderwijs ten goede. Maar er is ook een andere: wat heeft de leerling eraan? Kan hij er iets mee? Die andere tools zijn ook relevant. Al blijft het natuurlijk een spanningsveld. Een zoeken naar balans'.

Autonoom

'Een docent kan nooit autonoom zijn die los van alles en iedereen zijn werk doet', vindt Fieret. Natuurlijk geeft de docent zijn vak en is de docent verantwoordelijk voor de studieresultaten, samen met de leerling. Aan de andere kant is het ook zo dat een sectie en een docent niet autonoom mogen zijn. Een docent levert een bijdrage aan de totale ontwikkeling van de leerling. Een docent mag zijn vak niet verabsoluteren en moet samenwerken met anderen. De reden dat een kind naar school gaat is dat hij of zij groeit naar de volwassenheid. Aan deze ontwikkeling wordt een bijdrage geleverd door de docenten en als de leerling de school verlaat met het felbegeerde papiertje moet hij voorbereid zijn op de samenleving. Dat betekent dat je als docentenkorps samen voor die klus staat, dat je samen moet werken, dat je af moet stemmen. En dat spoort niet met de gedachte: ik heb alleen oog voor mijn vak of mijn vak is autonoom'.

Vorming

Het vak van docent is in de afgelopen decennia sterk veranderd. Wat ziet Fieret als belangrijke verschillen tussen de tijd dat hij als docent startte en de huidige tijd? 'Het werk van de docent is veelzijdiger geworden. En dan bedoel ik dat in deze tijd veel meer aandacht is gekomen voor hulpvragen van leerlingen. In de eerste jaren van het Van Lodensteincollege had je het mentoraat, de contacten met de leerlingen, maar de hulpvraag was niet zo groot. Of er was minder oog voor. En ik geloof ook dat die hulpvraag minder intens was. In de loop van de jaren zie je dat de taak van de school behoorlijk uitgedijd is. Momenteel kennen we een uitgebreide zorgstructuur en is er veel meer aandacht voor de sociaal emotionele ontwikkeling van leerlingen, faalangst, dyslexie, enzovoorts. In dat opzicht is er de laatste jaren meer op het bordje gekomen van de docenten vergeleken met ten opzichte van de tijd toen ik begon. Daarmee hangt

samen dat er meer oog is gekomen voor het bewust werken aan een goede relatie. Een relatie opbouwen met een klas is een goede investering. Daarmee begint iedere docent tegenwoordig per definitie. Eerder was dit meer een vanzelfsprekendheid. Daar werd geen expliciete aandacht aan besteed. Ik vind dat er terecht veel wordt geïnvesteerd in de leerling-gerichtheid van docenten'.

Een derde opvallend verschil ziet Fieret in de sterk toegenomen taak van de school in de voorbereiding op het maatschappelijke leven. 'Reformatorische scholen zijn monocultureel en eenduidig qua waarden en normenpatroon. De samenleving is echter in toenemende mate multicultureel. Hoe bereid je de leerlingen vanuit een monoculturele gezinsituatie, kerk en school voor op een multiculturele samenleving? Dat vergt veel tijd, energie, creativiteit en vooral ook behoedzaam operen. Dat is een behoorlijke taak die er bij is gekomen. Het is heel goed dat daar aan gewerkt wordt. Ik sta daar vierkant achter. We zouden als school tekort schieten als we dat niet zouden doen. Maar dat vormende aspect is er grotendeels bijgekomen. Je kunt een euro maar een keer uitgeven. Je kunt je onderwijstijd ook maar een keer gebruiken. Als er vragen komen over onze omgang met seksualiteit, moderne media, dvd, enzovoort en je wilt dit serieus nemen – en dat moeten we zeker doen – kun je niet tegelijkertijd vakkennis overdragen'.

Begeleide confrontatie

Fieret was een aantal jaren geleden een van de eersten die aandacht vroeg voor begeleide confrontatie. Hoe kijkt hij erop terug? Is het werkbaar en levert het wat op? Fieret: 'We moeten bedenken dat begeleide confrontatie net zo oud is als het onderwijs. Het is niet iets van de 21e eeuw, ook niet alleen iets van de 17e of de 11e eeuw. Leerlingen moesten en moeten voorbereid worden op de samenleving en daarin is niet alles koek en ei. Je gaat de samenleving verkennen. Docenten spelen hierbij een cruciale rol. Ik wil docenten graag op een voetstuk plaatsen. Het gebeurt in het klaslokaal! En dan gaat het er niet in de eerste plaats om dat docenten al hijgend achter allerlei ontwikkelen aanrennen. Daarmee red je het niet. Na twee jaar is alles weer anders. Ik hoorde pas een lezing over opvoeding en moderne media en daar werd gezegd dat mensen van 25 jaar al oud zijn in dat opzicht. Terwijl die 25-jarigen denken dat ze hoogst actueel zijn. Maar in vergelijking met 16-jarigen zijn ze van een andere generatie. Laat staan een docent van 40 of 50 jaar. Daar ligt de oplossing niet. Het gaat veel meer over het gesprek met leerlingen. Over het naast hen staan en samen nadenken over de vraag hoe hier mee om te gaan. Overigens betekent dat natuurlijk niet dat je niets hoeft te weten van wat er speelt. Als je als opvoeder wereldvreemd bent, komt je geloofwaardigheid in gevaar'.

Spanning is een steeds terugkerend woord in ons gesprek. Spanning ook als het gaat om de vraag hoe we om moeten gaan met vraagstukken die zich aandienen. De noodzaak van het voorbereiden van leerlingen op de maatschappij waarin zij terecht komen, wordt gevoeld. Fieret is aan het denken gezet door een uitspraak die hij recent hoorde: wat je aan de voordeur negeert, komt via de achterdeur binnen. 'Je voelt de spanning tussen aan de ene kant de identiteit van de school en anderzijds de voorbereiding op de samenleving. Dat zie je ook bij het onderwerp begeleide confrontatie'. De oplossing die iedereen tevreden stelt, heeft hij niet. Fieret: 'Pasklare antwoorden zijn niet te geven. Het vraagt een bepaalde flexibiliteit en creativiteit van de scholen om daar mee om te gaan. Ook is het heel belangrijk om in gesprek te blijven met ouders.

Professional

Het is tegenwoordig een veelgehoorde slogan: De leraar als professional. Wanneer is een docent professional? Fieret ziet een formele en een informele kant. 'Als je kijkt naar de formele kant moet een docent zijn vak verstaan. Als een docent Duits geeft, moet hij weten hoe dit vak inhoudelijk en didactisch gegeven moet worden. Hij moet voldoende vakkennis hebben en boven de stof staan. Ook dat geeft gezag. In de tweede plaats moet de docent in staat zijn een pedagogische relatie op te bouwen met de leerlingen. Dus zeg maar de harde kant en de zachte kant'.

'De rol van de docent kan moeilijk overschat worden', vindt Fieret. 'Hij staat voor de klas en neemt zichzelf mee. Hij staat er, hij presenteert zich met zijn kennen en kunnen. Als er thuis gepraat wordt over school gaat het eerst over de docent en veel later over het vak. Dan zie je dat de persoon van de docent van grote betekenis is. We herinneren ons allemaal wel docenten. Die herinnering betreft meer over hoe ze waren, hoe ze tegenover ons stonden, dan over de vraag of ze goed Frans gaven'. 'De rol van de docent wat betreft het hele curriculum is groot. Op het Van Lodensteincollege werken we in onderwijskundige teams, Iedere docent heeft hierin zijn inbreng. Een team staat als het ware om een groep leerlingen heen en heeft een taak in de breedte voor die leerlingen'.

De roep om versterking van de positie van de leraar binnen de schoolorganisatie vindt bij Fieret niet veel weerklank. 'Daar zie ik de urgentie niet van in. Iedere docent kan een bijdrage leveren. En mag die bijdrage ook leveren. Ik wek docenten ook op om die bijdrage te leveren. Of ze die ook pakken? Ja, de één heeft daar meer affiniteit mee dan de ander. Er zijn ook docenten die sterk op hun klas gericht zijn en minder hebben met zaken die te maken met visie ontwikkeling enz. dergelijke dingen'. Het onderwijskundig visiedocument op het Van Lodensteincollege is tot stand gekomen dankzij de inbreng van onder meer de docenten. Ook zijn er klankbordbijeenkomsten over gehouden. Is er op het Van Lodensteincollege sprake van een breed gedragen visie door zowel schoolleiding als docentenkorps? Fieret meent van wel. 'Er wordt naar de docenten geluisterd. Dit wordt ook georganiseerd. Dus formeel is alles goed geregeld. Je merkt wel dat er buiten het formele circuit ook informele zijn en dat de beleving van docenten niet altijd spoort met het formele. Het vraagt leiderschap om daarmee om te gaan. Er is geen enkele instelling waar 100% van het personeel tevreden is. Het wordt echter zorgelijk als je in de gevarenzone komt.

Leiding geven

In 1998 verruilde Fieret het klaslokaal, de geschiedenisboeken en het bordkrijt voor een directiekamer. Achtereenvolgens was hij conrector onderbouw, locatiedirecteur en voorzitter van de centrale directie van het Van Lodensteincollege en sinds 2007 vormt hij samen met de heren Van Leeuwen en De Potter het College van Bestuur van zowel het Van Lodensteincollege als het Hoornbeekcollege. De inhoud van het werk is ingrijpend veranderd. 'De portefeuilles zijn schooloverstijgend verdeeld. Ik ben dus niet meer alleen bezig met het voortgezet onderwijs, maar ook met het MBO. Daarnaast is de afstand tot het primaire proces groter geworden'.

Fieret is enthousiast over zijn huidige baan. 'Ik zie grote voordelen in dit model. Bijvoorbeeld dat je actief bent als beroepsbestuurders; je bent er de gehele week mee bezig. Het oude bestuur bestond uit vrijwilligers en stond meer op afstand. Men vergaderde eens in de maand. Wat me ook aanspreekt is dat ik als portefeuillehouder onderwijs aandacht kan geven aan onder meer de doorlopende leerlijnen tussen VMBO en MBO. Ik heb een mooi overzicht van wat er zich afspeelt in beide scholen. Ik ben blij met de onderwijsportefeuille. Zo blijf ik betrokken op het onderwijs'.

Weerstand

Leiding geven aan onderwijsmensen is niet altijd even gemakkelijk. Is het leuk om leiding te geven aan een onderwijsinstelling. Fieret vindt van wel. 'Je kunt samen met je collega-bestuurders leiding geven, richting geven aan de school. Een van de taken is bijvoorbeeld dat we ons als College van Bestuur buigen over strategische vraagstukken. Waar willen we staan? Wat moeten leerlingen kennen en kunnen als ze de school verlaten? Dat vind ik hele belangrijke vragen. En het mooie van leidinggeven is dat ik hier een bijdrage aan kan leveren'.

Of hij een brede rug heeft weet hij niet. Hoe dan ook, Fieret leidt niet onder zijn leidinggevende functie. 'Ik heb van mijn baan geen slapeloze nachten of momenten. Forse discussies heb ik altijd ervaren als uiting van betrokkenheid op leerlingen en

betrokkenheid op de hele gang van zaken. Dat vind ik het mooie en waardevolle van de mensen die op onze scholen werken. Ze hebben uit overtuiging gekozen voor het onderwijs en als er kritische vragen zijn of verschil van mening is, komt het voort uit betrokkenheid op leerlingen. Dat waardeer ik. Ik heb het daarom nooit als een aanval op mij zelf gezien. Je probeert in gesprek te komen, je luistert, je reageert en je probeert een stap verder te komen. Als je frictie hebt, heb je een punt wat besproken moet worden. Als je er zo in staat, geeft het een bepaalde ontspanning. Misschien hangt dit relativerende samen met mijn achtergrond als historicus. Daarnaast moeten we als leiding niet denken dat we de wijsheid in pacht hebben. We moeten samen met onze collega's de klus klaren. Als er een wij-zij verhouding ontstaat, ga je elkaar zien als tegenstanders. Als je in zo'n situatie terechtkomt, kan ik me voorstellen dat je een brede rug nodig hebt. Dan is het niet vreemd dat je 's avonds met een vervelend gevoel in je auto stapt'.

Murw

Fieret vindt het bedenkelijk dat bij nogal wat gelegenheden voortdurend benadrukt wordt in wat voor vreselijk moeilijke tijd de jongeren leven. 'Ik weet niet of we er goed aan doen om dat steeds maar te herhalen. Ervaren onze leerlingen ook zo? De wereld waarin zij opgroeien is hun wereld. Zij kennen geen andere wereld. En als ze op school, in de kerk, tijdens de catechisatie en in het gezin steeds maar horen over de boze buitenwereld dan doet dat wat met onze leerlingen. We maken onze kinderen murw met dat onophoudelijke gepraat over de somberheid van deze tijd. 2008 is niet meer of minder waardevol dan 1950 of 1517. De Heere regeerde toen, Hij doet dat nog. Dat besef geeft een zekere ontspanning en kan er toe leiden dat we minder krampachtig met dingen van onze tijd omgaan. Uiteindelijk is de levensvraag: "Hoe vind ik een rechtvaardig God?" niet veranderd'.

'We kunnen heel veel bezig zijn met allerlei dingen, met wapening en toerusting – en nogmaals – ik sta er helemaal achter, maar er is ook iets dat er ver bovenuit stijgt. Regels afspreken met betrekking tot het gebruik van moderne media is nodig. Ik heb het ook gedaan met onze kinderen. We zijn er echter niet met een reeks van ge- en verboden. Er staat in Spreuken: "De vreze des Heeren doet wijken van het kwade". En dat vind ik de meest wezenlijke taak van het reformatorisch onderwijs. Dat daar op gewezen wordt, anno 2008. Het is nodig jongeren te wijzen op de noodzakelijkheid en de mogelijkheid van wedergeboorte door het geloof in Christus Jezus. De Heere heeft gewerkt in de tijd van Lydia, in de duistere middeleeuwen en in de tijd van de Reformatie. In Nederland en in Azië. Moet je eens kijken in wat voor totaal verschillende contexten dat gebeurde. In dat besef relativeer ik de somberheid over onze tijd. Daarmee bagatelliseer ik de ernst niet. Dan zou je je hoofd in het zand steken'.

Dick Both is hoofdredacteur van DRS Magazine